

7. Náklady a výnosy

Podstata nákladov a výnosov

Náklady predstavujú peňažné ocenenie spotreby podnikových výrobných faktorov vynaložených podnikom na jeho výkony a ostatné účelovo vynaložené náklady spojené s jeho činnosťou.

Výkony sa rovnajú objemu hodnôt vyprodukovaných podnikom za určité obdobie. Ich vecným obsahom sú výrobky práce a služby.

Musíme rozlišovať pojmy **náklady a výdavky**.

Výdavky znamenajú zmenšenie objemu finančných prostriedkov podniku a vznikajú v okamihu úhrady, napríklad obstaranie materiálu.

O nákladoch sa rozhoduje už v príprave výroby. Príprava výroby má rozhodujúci vplyv na úroveň nákladov. Náklady predstavujú použitie prostriedkov podniku na určité výkony a vznikajú v okamihu spotreby, napríklad spotreba materiálu vo výrobe.

Členenie nákladov

Náklady môžeme členiť podľa:

1. nákladových druhov
2. položiek kalkulačného vzorca
3. závislosti nákladov od objemu výkonov

1. Podľa nákladových druhov:

- členenie nákladov podľa ekonomicky rovnorodých druhov nákladov. Ide o zoskupenie nákladov podľa toho, či súvisia so spotrebou finančných prostriedkov, resp. zhmotnenej / materiál, budovy, stroje / alebo živej práce. Podľa tohto hľadiska ich členíme na tieto ekonomicky rovnorodé skupiny:

- * spotrebované nákupy / materiálu, energie /
- * externé služby
- * mzdové a ostatné osobné náklady
- * dane a poplatky
- * iné prevádzkové náklady / dary, pokuty a penále, predaný materiál /
- * odpisy a rezervy
- * finančné náklady
- * mimoriadne náklady
- * dane z príjmov

Charakteristickou črtou druhového členenia je ekonomická jednotnosť jednotlivých nákladových položiek, pretože obsahujú len jeden nákladový druh. Význam druhového členenia nákladov je v tom, že umožňujú zistiť, koľko z nákladov tvoria materiálové náklady, odpisy, finančné náklady a mzdy, a to absolútne i relatívne.

Druhové členenie nákladov nemôže uspokojiť všetky potreby plánovania, evidencie a ekonomického rozboru. Preto sa používajú aj iné členenia, ktoré majú pomocný charakter.

2. Podľa položiek kalkulačného vzorca:

- podstata tejto klasifikácie spočíva v tom, že všetky náklady sa rozdeľujú podľa ich vzťahu k výrobnému procesu, teda podľa toho, aké majú použitie.

Všeobecný kalkulačný vzorec:

1. Priamy materiál
2. Priame mzdy
3. Ostatné priame náklady
4. Výrobná / prevádzková / réžia
- 1 - 4. Náklady výroby / prevádzky /
5. Správna réžia
- 1 - 5. Náklady výkonu
6. Odbytové náklady

Priamy materiál

- pracovné predmety, ktoré prechádzajú do výrobku a tvoria jeho základ, alebo sú nevyhnutnými zložkami pri jeho zhotovení

Priame mzdy

- sú to mzdy priamo súvisiace s uskutočnením príslušného výkonu a možno ich stanoviť priamo na výrobok / kalkulačnú jednotku /. Sú to mzdy výrobných robotníkov, prípadne iných pracovníkov, pokiaľ ich mzda súvisí s výrobným procesom napr. základné mzdy / úkolové, časové a pod./, príplatky a doplatky ku mzde, prémie a odmeny.

Ostatné priame náklady

- sú to také náklady, ktoré neobsahujú priame materiálové náklady a ktoré možno so zreteľom na ich význam v štruktúre nákladov stanoviť priamo na kalkulačnú jednotku, napr. technologické palivo a energia, odpisy, patenty a licencie.

Výrobná / prevádzková / réžia

- je súhrnom nákladov súvisiacich s riadením a obsluhou výrobného procesu / prevádzky, podniku /, ktoré nemôžeme stanoviť priamo na kalkulačnú jednotku. / napr. materiál, palivo, energia, základné mzdy / Správna réžia

- náklady súvisiace s riadením a správou podniku, divízie alebo iného obdobného organizačného útvaru / náklady na údržbu a opravy hmotného investičného majetku, prepravné, výkony spojov, odpisy, poplatky /

Odbytové náklady

- skladajú sa z odbytovej rézie a priamych odbytových nákladov / náklady na obaly, prepravné, propagačnú a reklamu /

Delenie nákladov na priame a nepriame (réžijné / je relatívne.

Vzhľadom na konkrétne podmienky môžu byť niektoré kalkulačné položky raz priamymi, inokedy nepriamymi nákladmi.

PRIAME NÁKLADY

- dajú sa vypočítať na kalkulačnú jednotku s veľkou presnosťou bez väčších ťažkostí.

NEPRIAME NÁKLADY

- ich vyčísľovanie na kalkulačnú jednotku nie je presné. Robí sa nepriamo, obyčajne pomocou prirážkovej kalkulácie.

3. Podľa závislosti nákladov od objemu výroby

- zmena objemu produkcie priamo ovplyvňuje vývoj nákladov, pričom sa jednotlivé náklady správajú rozdielne.

$$\text{kr} = \frac{\text{PzN}}{\text{PzV}} \quad \left| \begin{array}{l} \text{kr} - \text{koeficient reakcie} \\ \text{PzN} - \text{je percento zmeny nákladov} \\ \text{PzV} - \text{je percento zmeny výkonov / produkcie /} \end{array} \right.$$

Z hľadiska závislosti nákladov od objemu produkcie rozoznávame:

1. Variabilné náklady / premenlivé, pružné /

- ich absolútna výška sa mení so zmenou objemu výroby

variabilné náklady ďalej delíme na: - podľa stupňa premenlivosti nákladov:

a, PROPORCIONÁLNE

- vyvíjajú sa v tom istom pomere ako produkcia. Prepočítané na jednotku výroby sú rovnaké. Hodnota koeficientu reakcie priproporcionálnych nákladoch je 1.

b, NEPROPORCIONÁLNE NÁKLADY tie môžu byť: * progresívne
* degresívne
* regresívne

* progresívne

- sú to také náklady, ktorých celková výška rastie rýchlejšie ako objem výkonov a pri klesajúcom objeme produkcie klesá pomalšie. Vzrastajúci objem výroby vyvoláva stúpanie nákladov na jednotku produkcie. Tieto náklady súvisia s neplánovanými výkonmi v činnosti podniku Koeficient reakcie je väčší ako 1.

* degresívne

- ich rast úhrnnej výšky je pomalší než rast objemu produkcie / pri klesaní objemu výroby sa znižujú rýchlejšie /. Vyrastajúci objem výkonov vyvoláva klesanie nákladov na jednotku produkcie / náklady na technologické palivo, pomocný materiál /. Koefficient reakcie je väčší ako 0 a menší ako 1.

* regresívne

- vyvíjajú sa nepriamo úmerne s objemom produkcie, t. j. ich celková výška pri raste objemu výkonov klesá a pri jej poklese stúpa. Veličina koefficienta reakcie je vždy záporná.

2. Fixné náklady

členenie fixných nákladov na:

a, absolútne fixné náklady

- celková výška za rovnaké obdobie sa nemení, hoci sa mení objem produkcie. / odpisy z budov a stavieb, náklady na patenty a licencie..

b, relatne fixné, meniace sa skokom

- vo svojom úhrne sa nemenia iba v rámci určitého objemu produkcie. Len čo objem výkonov prekročí kapacitu výroby, zmenia sa aj fixné náklady. Nie však postupne ale naraz - skokom. Ide o jednorázové zvýšenie niektorých položiek fixných nákladov.

Plán nákladov

- Je výsledok plánovania. Je to činnosť ktorá hodnotí východiskovú situáciu podniku, stanovuje budúce ciele a určuje postup na dosiahnutie týchto cieľov. Základnou úlohou plánovania nákladov je realizovať plánovaný objem produkcie, pri čo najnižších možných nákladoch a maximálne znižovať náklady. Plány nákladov delíme na operatívne, strednodobé a dlhodobé.

Základnou úlohou plánovania nákladov je stanovenie minimálneho objemu nákladov na výrobu, odkrývanie a využívanie rezerv pri znižovaní nákladov.

Možnosti znižovania nákladov

- každý podnik sa snaží minimalizovať svoje náklady. Napríklad zrýchľovaním obratu obežného majetku, maximálne využitie kapacity výroby, zvyšovanie kvality materiálu, výrobkov..., znižovanie miezd, znižovanie spotreby pomocného materiálu, druhotné spracovanie separovaného odpadu, zavádzanie nových technológií a zariadení, ktoré znižujú spotrebu, snaha o zavedenie hromadnej výroby, zvyšovanie kvalifikácie pracovníkov, lepšia organizácia práce, výber vhodného dodávateľa.

Zdroje / rezervy / znižovania nákladov predstavujú nevyužitú možnosti. Pri ich odkrývaní musíme mať na zreteli ich vzájomnú súvislosť.

Medzi základné rezervy znižovania nákladov patria:

- * využívanie obežného majetku a zrýchľovanie jeho obratu
- * využívanie kapacity výroby / činnosti podniku /
- * stanovenie optimálneho sortimentu
- * zvyšovanie kvality materiálu, výrobkov atď.

Prostriedky znižovania nákladov sú nevyhnutné preto, lebo odskrytie rezerv ešte nezabezpečuje, že rezervy sa aj skutočne využijú. Medzi základné prostriedky znižovania nákladov patria:

- * zavádzanie modernej techniky a technológie
- * zlepšovanie organizácie práce a riadenia činnosti
- * zvyšovanie odborného vzdelania pracovníkov.

Členenie výnosov

- výsledkom všetkých podnikových činností sú výkony / výrobky, práce a služby /. Ak je o výkony záujem, realizujú sa a stávajú sa výnosmi. Prostredníctvom predaja výkonov získavajú podniky prostriedky, ktorými

uhradzuju náklady spojené s výrobou a zabezpečuju svoj ďalší rozvoj.

- 4 -

Výnosy sa skladajú z viacerých položiek. Medzi najdôležitejšie patria:

- * tržby za tovar
- * tržby za vlastné výrobky a služby
- * tržby z predaja investičného majetku a materiálu
- * tržby z predaja cenných papierov a vkladov
- * výnosy z finančných investícií
- * výnosy zkrátkodobého finančného majetku
- * mimoriadne výnosy

V účtovnej skupine 60 - 65 účtujeme prevádzkové výnosy

66 - 67 účtujeme finančné výnosy

68 - účtujeme mimoriadne výnosy

Možnosti zvyšovania výnosov

každý podnik sa snaží maximálne zvýšiť svoje výnosy. Napríklad zvýšenie cien výrobkov priamo úmerne s rastom kvality, zvýšenie výdavkov na reklamu a podporu predaja, zvýšenie produkcie, prienik na nové trhy, kartelové dohody, nové distribučné kanály, poskytovanie efektívnych zliav / pri kúpe nad 100 kusov - 10% /, baťové ceny / 99.99 Sk /, poskytovanie záručného a pozáručného servisu, zničenie konkurencie.

Zásady účtovania nákladov a výnosov

- náklady na M a výnosy na D.

Náklady a výnosy časovo rozlišujem / 381 až 385 /.

www.euroekonom.sk

www.euroekonom.sk

16. CENY A KALKULÁCIE

Cena, kalkulácia - pojem, podstata

CENA:

- predstavuje sumu, za ktorú sa nadobúdajú tovary a služby. Ceny v trhovom mechanizme plnia základnú úlohu. Každý tovar či služba má na trhu cenu. Svoju cenu majú aj výrobné faktory, ktoré nadobúdajú špeciálne formy: práca - mzda, pôda - renta, kapitál - úrok.

- cena je peňažné ocenenie spotrebovanej živej a zhmotnenej práce. Cena vyjadruje hodnotu statku. Je výsledkom vzájomného pôsobenia ponuky a dopytu na trhu.

FUNKCIE CENY: cena plní 3 funkcie:

1. poskytuje a prenáša informácie o:

- potrebách
- záujmoch,
- disponibilných zdrojoch
- výrobných možnostiach

2. podnecuje výrobcov i spotrebiteľov, aby:

www.euroekonom.sk

www.euroekonom.sk